

FUNDACJA DLA DEMOKRACJI

41-200 Sosnowiec, skr. 272 * tel. 511 672 769 * dlademokracji.pl * zarzad@dlademokracji.pl

REGON: 363448110 NIP: 6443514505 KRS: 0000594551

Sosnowiec, 10 grudnia 2021

Szanowny Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu R.P.

Kancelaria Senatu R.P.
ul. Wiejska 6/8
00-902 Warszawa

Szanowna Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu R.P.

Kancelaria Sejmu R.P.
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 Warszawa

P E T Y C J A

w sprawie nowelizacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej

Zwracam się z uprzejmą prośbą o podjęcie działań legislacyjnych w celu nowelizacji ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej. Obowiązująca ustawa więcej uwagi poświęca wyborowi prezesa i procedurze uchylania mu immunitetu niż najistotniejszym (obok badawczych i śledczych) funkcjom edukacyjnym Instytutu, w tym działaniom wzmacniającym świadomość historyczną Polaków.

Uchwalona ponad dwadzieścia lat temu ustawa z 18 grudnia 1998 o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wymaga nowelizacji w zakresie dotyczącym głównej funkcji Instytutu, mianowicie rzetelnego dbania o pamięć narodową. Konieczność nowelizacji ustawy wynika głównie z konieczności dostosowania jej do współczesnych realiów, doprecyzowania ustawowych zapisów oraz reakcji na niewłaściwe praktyki funkcjonowania Instytutu.

Jako wnuk Cichociemnego por. cc Józefa Zająca ps. Kolanko oraz prezes Fundacji dla Demokracji, od 2016 realizującej projekt CICHOCIEMNİ - mający na celu godne upamiętnienie 316 Cichociemnych spadochroniarzy - żołnierzy Armii Krajowej w służbie specjalnej, zmuszony byłem w lutym 2021 skierować do prezesa IPN list otwarty / petycję w sprawie rozpowszechniania przez Instytut Pamięci Narodowej nieprawdziwych informacji oraz krzywdzących treści historycznych dotyczących problematyki Cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej w publikacji dr Krzysztofa Tochmana pt. Cichociemni 1941-1945. W 80 rocznicę pierwszego skoku bojowego do Polski, IPN Oddział w Rzeszowie, 2021. Petycję w tej sprawie przesłałem także do Pani Marszałek oraz Pana Marszałka.

Wymieniona publikacja zawiera aż kilkadziesiąt błędów (sic!), w tym m.in. tak żenujące jak ten, że Special Operations Executive (SOE) zostało „utworzone jeszcze przed wybuchem wojny”, że Cichociemni „wywodzili się z 1 Samodzielnej Kompanii Grenadierów” czy też że komendantem polskiej Głównej Bazy Przerzutowej był rzekomo Anglik – a nie Polak: mjr dypl. Jan Jaźwiński.

Najpoważniejsze błędy to – w oderwaniu od faktów i kontekstu historycznego – rozciąganie definicji *cichociemnego* na prawie każdego polskiego spadochroniarza (krzywdząco pominięto jedynie spadochroniarzy 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej), wadliwe interpretacje dat, roli i usytuowania SOE, przypisywanie polskich zasług Brytyjczykom, pomijanie lub pomniejszanie zasług współtwórcy Cichociemnych mjr dypl. **Jana Górskiego**, organizatora przerzutu lotniczego do Polski mjr dypl. **Jana Jaźwińskiego**, pomieszanie z poplątaniem faktów dotyczących współpracy Oddziału VI (Specjalnego) Sztabu Naczelnego Wodza z SOE, błędy dotyczące Tempsford, Campo Casale, Głównej Bazy Przerzutowej w Latiano i in.

IPN nie raczyło sprostować nawet najbardziej oczywistych merytorycznych błędów. Nie pomogło zainteresowanie problemem przewodniczącego Kolegium IPN

prof. dr hab. Tadeusza Wolszy. Z rażącym naruszeniem przepisów prawa, po pół roku otrzymałem kilkudzaniowe pismo dyrektora oddziału IPN w Rzeszowie, że IPN „sprawę uważa za zakończoną”, do którego dołączono niepodpisany przez nikogo, ale oznaczony nazwiskiem dr **Krzysztofa Tochmana**, tekst zawarty na nieco ponad 6 stronach. Prawie cztery strony tego tekstu zawierały uwagi ad personam pod moim adresem. Ponadto otrzymałem niezgodne z prawem pismo z centrali IPN, w którym nieprawdziwie wskazano, że moja petycja została rzekomo „załatwiona zgodnie z wnioskiem skarżącego”.

Informacja na ten temat, lista błędów oraz „wyjaśnienia” p. Tochmana znajdują się na stronie <http://elitadywersji.org/rocznica-pelna-bledow/>

Warto podkreślić, że – w odróżnieniu od IPN – na zgłoszony przeze mnie błąd w bazie uczestników Powstania Warszawskiego, tj. braku w tej bazie Cichociemnego ppor. Edwina Scheller – Czarnego (odznaczonego Orderem Wojennym Virtuti Militari – „*za wyróżniające się męstwo w akcjach bojowych podczas konspiracji i walk Powstania Warszawskiego*”) kompetentnie i rzeczowo zareagowało – prostując błąd - **Muzeum Powstania Warszawskiego**. Niestety Instytut Pamięci Narodowej (za sprawą dr Krzysztofa Tochmana) nadal nieprawdziwie utrzymuje, że Cichociemny por. Scheller – Czarny nie uczestniczył w Powstaniu Warszawskim.

Od lat IPN nie raczył zweryfikować ilu Cichociemnych było represjonowanych przez organy represji: niemieckie, sowieckie, „Polski Ludowej”, wciąż podawane są rażąco błędne, zaniżone dane, także o Cichociemnych w niemieckich obozach koncentracyjnych, sowieckich łagrach czy więzieniach i katowniach „Polski Ludowej”. Te dane są dostępne w biogramach Cichociemnych, więc je ustaliłem, weryfikując w rozmaitych źródłach, następnie opublikowałem m.in. w Wikipedii. Niestety, IPN od wielu lat nie jest zainteresowany ustaleniem rzeczywistej skali represji wobec Cichociemnych oraz wciąż publikuje fałszywe dane na ten temat.

Od lat IPN przemilcza rolę i dokonania wybitnych Polaków, ściśle związanych z historią Cichociemnych – **Tadeusza Heftmana**, bez którego nie byłoby łączności Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie z Armią Krajową w okupowanej Polsce oraz łączności AK; mjr dypl. **Jana Jaźwińskiego** oficera wywiadu z Oddziału VI (Specjalnego) Sztabu Naczelnego Wodza, organizatora przerzutu lotniczego do

Polski Cichociemnych oraz zaopatrzenia dla AK; pilota **Stanisława Kłosowskiego**, uczestniczącego w ok 70 tajnych operacjach lotniczych SOE, w tym 33 do Polski, jedynego podoficera oraz jednego z dziesięciu lotników odznaczonych Złotym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, jednego z nielicznych dwukrotnie odznaczonych brytyjskim Zaszczytnym Krzyżem Lotniczym (Distinguished Flying Cross). Powinniśmy postawić Im pomniki, a nie mieli nawet hasła w Wikipedii (musałem je napisać). IPN wciąż Ich uporczywie ignoruje...

Z przykrością należy zauważyć, że niewłaściwa „polityka historyczna” IPN dotycząca Cichociemnych spadochroniarzy Armii Krajowej wciąż jest kontynuowana. Ostatnio na stronie „wystawy elementarnej” nt. Cichociemnych (ostatnia plansza) <https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/wystawy/wystawy-elementarne/149336,Cichociemni-PL.html> opublikowano rażąco nieprawdziwe treści:

- jakoby Cichociemnych rzekomo szkolono „na kursie cichociemnego” - nie było jednego kursu, lecz cztery grupy szkoleń w każdej po kilk – kilkanaście kursów;
- jakoby władze Polski Ludowej „skazały na śmierć 10 cichociemnych” - faktycznie skazano dwa razy więcej, 20 Cichociemnych
- jakoby „46 cichociemnych wzięło udział w akcjach na terenie innych państw” – faktycznie nie byli to cichociemni, lecz polscy spadochroniarze (nota bene liczba też jest nieprawdziwa), co potwierdza autorytatywnie także Studium Polski Podziemnej w Londynie, gdzie przechowywane są teczki personalne wszystkich Cichociemnych.

Zgłosiłem w/w błędy do Prezesa IPN oraz Przewodniczącego Kolegium IPN. Prezes IPN – jak zwykle – nie raczył odpowiedzieć, Przewodniczący Kolegium IPN prof. dr hab. Tadeusz Wolsza był uprzejmy poinformować, że przekazał sprawę do Komisji Historycznej IPN. Żadnej merytorycznej odpowiedzi dotąd nie ma.

Nigdy bohaterstwo Cichociemnych nie zajaśnieje pełnym blaskiem, jeśli wciąż IPN będzie zafałszowywać podstawowe fakty lub przypisywać zasługi Polaków Brytyjczykom, wskutek ignorancji lub złośliwości jednego pracownika naukowego.

Proponowana nowelizacja ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej nie jest tylko odpowiedzią na rozpowszechnianie nieprawdziwych treści nt. Cichociemnych przez IPN. Głównym powodem jest niewystarczające wypełnianie przez Instytut Pamięci Narodowej ustawowej funkcji edukacyjnej.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, iż we współczesnym świecie funkcje edukacyjne wszelkich publicznych placówek, w tym także np. muzeów czy archiwów realizowane są coraz częściej w myśl zasady **audience development**. Pojęcie to nie ma polskiego odpowiednika, tłumaczone jest jako "rozwój publiczności" rozumiany jako możliwie maksymalne uspołecznienie placówki (i form jej działania) realizującej funkcje publiczne. Zasadniczym celem jest nie tylko zwiększenie liczby "odbiorców" działań – na czym skupia się od lat IPN - ale przede wszystkim ich upodmiotowienie, angażowanie osób i środowisk, również z wykorzystaniem nowoczesnych technik społeczeństwa informacyjnego, w tym tzw. portali społecznościowych – co IPN nie robi choćby w zadowalającym stopniu.

Mądra refleksja na temat znaczenia "publiczności", czyli podmiotu działań także - nomen omen - Instytutu Pamięci Narodowej musi prowadzić do konstatacji, iż potrzebna jest jakościowa zmiana, rozumiana jako **uspołecznienie IPN**. Dość sztampowo i standardowo prowadzone działania IPN mają z reguły charakter „ekspozycji”, zbyt często ex catedra. Ponadto koncentrują się głównie na potrzebach Instytutu, jego kadry, zbyt często "zapominają" o potrzebach obywateli. Środowiska oraz pojedynczy pasjonaci elementów pamięci narodowej są wyniośle ignorowani, Instytut nie ma żadnych stałych form współpracy ze znaczącymi środowiskami pielęgnującymi historię, z organizacjami Krewnych postaci historycznych, z pasjonatami historii. Ponadto Instytut nie potrafi w wystarczający sposób korzystać z nowoczesnych form przekazu.

Dość zauważyć że IPN ma zaledwie ok. 150 tys. userów na Facebooku oraz 130 tys. na You Tube - choć ich liczba powinna być co najmniej dziesięciokrotnie większa! Dla przykładu – Muzeum Powstania Warszawskiego ma na Facebooku ponad **330 tys.** userów! Na Twitterze IPN obserwuje tylko 26 tys. osób, na Instagramie ledwo 1,8 tys. Kierownictwo IPN nie raczyło dotąd zauważyć istnienia serwisu idealnego wręcz do angażującej społeczność działalności edukacyjnej: Ask.fm (pytania i odpowiedzi). Funkcja "pytań i odpowiedzi" jest także obecna w grupach na Facebooku - ale IPN także tego nie zauważył i nie raczy wykorzystywać. Pozycja „ex catedra” – jak można wnioskować - jest ulubioną formą realizowania przez IPN funkcji edukacyjnych.

Charakterystyczne, że IPN na Facebooku ma tylko stronę, nadto dostępną jedynie po zalogowaniu się na Fb (sic! – choć powinna być dostępna publicznie dla wszystkich) - nie ma na Fb żadnej grupy. Średnia liczba reakcji na posty IPN na

Facebooku (tzw. lajki) jest żenująco niska, do tysiąca, zaś liczba komentarzy średnio sięga kilkudziesięciu.

Chlubnym wyjątkiem w działaniach IPN na portalach społecznościowych były silnie angażujące społeczność np. prośby o zidentyfikowanie osób z archiwalnej fotografii. Tyle tylko, że były one także bardziej podporządkowane potrzebom IPN - a nie społecznym. Nikt z kierownictwa IPN nie zauważył, że to może być także intrygująca oraz angażująca społeczności formuła edukacyjna.

Generalnie - z nielicznymi wyjątkami - w działaniach Instytutu Pamięci Narodowej przeważającą formą "edukacji obywatelskiej" jest formuła biernej ekspozycji wytworzonych przez Instytut treści. Światowa tendencja audience development dopiero czeka na zauważenie przez Instytut Pamięci Narodowej.

Oczywiście ustawą nie zastąpi się kreatywności osób zarządzających działalnością edukacyjną Instytutu Pamięci Narodowej, niemniej wskazane jest, aby ustawodawca przynajmniej określił swoje priorytety w tej sferze, czego obecnie w ustawie brak.

W świetle powyższej argumentacji, proponuję wprowadzić następujące zmiany w ustawie z 18 grudnia 1998 o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu:

1/ **art. 1 pkt. 4** otrzymuje brzmienie "Prowadzenie oraz wspieranie działań w zakresie edukacji publicznej, w szczególności w formach angażujących społeczność ponadlokalne, z wykorzystaniem nowoczesnych technik społeczeństwa informacyjnego"

2/ w **art. 23 ust. 2**, dot. kompetencji Kolegium IPN, dodaje się:

pkt. 3a „opiniuje składane do Prezesa IPN przez organizacje pozarządowe projekty o charakterze ponadlokalnym, będące ofertą realizacji zadania publicznego w zakresie podtrzymywania i upowszechniania tradycji i pamięci narodowej oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej”

pkt. 7a „Sprawuje nadzór nad prawidłowością prowadzonego przez Instytut Pamięci Narodowej monitoringu mediów krajowych i zagranicznych, działalności wydawniczej i edukacyjnej, w tym własnej Instytutu, pod kątem nieprawdziwych lub nieścisłych informacji i krzywdzących treści historycznych oraz prawidłowość rozpoznawania skarg składanych w tym zakresie przez obywateli i organizacje pozarządowe do Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej”.

3/ w art. 24 dodaje się ust. 5 o treści: Prezes Instytutu informację o której mowa w art. 24 ust. 1 w części dotyczącej działalności edukacyjnej, składa za pośrednictwem Marszałka Sejmu, do właściwej komisji sejmowej zajmującej się edukacją oraz młodzieżą

4/ art. 53a ust. 1 pkt. 6 otrzymuje brzmienie: „wspieranie przedsięwzięć społecznych mających na celu kreowanie patriotyzmu, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji i pamięci narodowej oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, w tym w formie zlecania organizacjom pozarządowym realizacji zadania publicznego w tym zakresie, mającego charakter ponadlokalny. Zlecenie realizacji takich zadań odbywa się w trybie przewidzianym w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, z pominięciem otwartego konkursu ofert.

5/ W art. 53a ust. 1 po pkt. 6 dodaje się pkt. 6a o treści: „monitoruje media krajowe i zagraniczne oraz publikacje, w tym także za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego, w szczególności o charakterze naukowym i popularnonaukowym oraz edukacyjnym, pod kątem nieprawdziwych lub nieścisłych informacji i krzywdzących treści historycznych oraz reaguje na skargi składane w tym zakresie przez obywateli, organizacje pozarządowe oraz organy władzy publicznej do Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej”,

6/ art. 53a ust. 2 otrzymuje brzmienie „Zadania Instytutu Pamięci w zakresie funkcji edukacyjnych powinny być wykonywane we współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym polonijnymi, placówkami systemu oświaty, kultury, środkami masowego przekazu, organizacjami i instytucjami emigracyjnymi oraz organami władzy publicznej”.

Uzasadnienie

Uzupełniając wcześniej przedstawioną argumentację należy dodać, że w nowelizacji proponuje się nałożenie na IPN powinności - zamiast dotychczasowej "możliwości" - współpracy w zakresie wykonywania funkcji edukacyjnych głównie z organizacjami pozarządowymi, innymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego.

Nowelizacja ustawy zmierza do znacznie większego niż dotąd "uspołecznienia" działań edukacyjnych IPN przez wyraźne doprecyzowanie zadania IPN w tym zakresie, zdefiniowanego w art. 1 pkt. 4, tj. wskazanie, iż działania te mają być prowadzone *"w szczególności w formach angażujących społeczność ponadlokalne, z wykorzystaniem nowoczesnych technik społeczeństwa informacyjnego"*. Jest niezbędne określenie przez ustawodawcę podstawowych priorytetów w tej sferze.

Ponadto nowelizacja zakłada wprowadzenie możliwości zlecenia przez IPN organizacjom pozarządowym (w formie tzw. małych grantów) realizacji zadań publicznych - na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie - w formie projektów o charakterze ponadlokalnym, dotyczących podtrzymywania i upowszechniania tradycji i pamięci narodowej oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej (art. 53 a ust. 1 pkt. 6).

Do wyrażenia opinii w sprawie wnioskowanych projektów upoważnione byłoby Kolegium IPN (art. 23 ust. 2 pkt. 3a). Warto zauważyć, że co do zasady możliwość zlecenia organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych o znaczeniu ponadlokalnym, w trybie tzw. „małych grantów”, została pozytywnie oceniona przez Komisję do Spraw Petycji, która w związku z petycją nr BKSP-145-521/19 uchwaliła dezyderat.

Podkreślenia wymaga, że ustawa nie zawierała dotąd (oprócz przepisów karnych) regulacji w zakresie dotyczącym ochrony dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej i Narodu Polskiego, a także w zakresie dotyczącym reagowania na nierzetelne treści rozpowszechniane publicznie.

Nowelizacja proponuje zdefiniowanie zadań IPN w tym zakresie w dodanym pkt. 6a art. 53 ust. 1, nakładającym obowiązek monitoringu treści rozpowszechnianych narzędziami społeczeństwa informacyjnego. Warto zauważyć, że dotąd ten obowiązek, choć w niepełnym zakresie, zdefiniowany był na poziomie wewnętrznym, tj. w... regulaminie organizacyjnym IPN. Niezbędne jest ustawowe zdefiniowanie tego zadania.

W ramach "uspołecznienia" działalności - nie tylko edukacyjnej - IPN nowelizacja ustawy przewiduje:

- zmianę w zakresie obowiązku składania corocznych sprawozdań z działalności IPN Sejmowi, poprzez wprowadzenie obowiązku opiniowania części dotyczącej działalności edukacyjnej przez właściwą komisję sejmową zajmującą się edukacją oraz młodzieżą. Funkcja edukacyjna IPN, zwłaszcza w kontekście potrzeb młodego pokolenia, jest tak istotna, że w ocenie wnioskodawcy niezbędne jest skupienie uwagi właściwej komisji sejmowej nad realizacją zadań IPN w tej sferze. Warto zauważyć, że informacja o działalności IPN za rok 2020 miała objętość ponad ośmiuset stron, w tym informacja o działalności „popularyzatorskiej i edukacyjnej”, nadto realizowanej nader sztampowymi metodami „ekspozycyjnymi”, zwarta została na zaledwie ok. 40 str. Świadczyć to może o niewystarczającym zaangażowaniu Instytutu Pamięci Narodowej w realizację funkcji edukacyjnej.
- wprowadzenie szczególnego trybu składania do Prezesa IPN skarg w związku z nieprawdziwymi lub nieścisłymi informacjami i krzywdzącymi treściami historycznymi z zakresu objętego ustawowymi zadaniami Instytutu. Angażowanie społeczeństwa w działania zapobiegające fałszowaniu depozytu pamięci narodowej jest niezwykle istotna zarówno dla wdrażania zasady **audience development** jak i dla realizacji funkcji edukacyjnej w sposób angażujący osoby i środowiska.

z wyrazami szacunku
Ryszard M. Zając

wnuk Cichociemnego por cc Józefa Zająca ps. Kolanko
<http://elitadywersji.org/jozef-zajac-cichociemny>
prezes Fundacji dla Demokracji, wikipedysta

Informacja o realizacji projektu - <http://elitadywersji.org/informacja-o-realizacji-projektu>

Zapraszamy na stronę <http://elitadywersji.org/> - kompendium wiedzy o 316 Cichociemnych spadochroniarzach Armii Krajowej
Zapraszamy do naszej grupy na Fb - <https://www.facebook.com/CichociemniAK/>

